

فَاطِمَةُ

وَرُوز

در محقق

نثر، نظم

حجة الاسلام والمسلمين استاد علي اكبر مهدي پور

به كوشش : عليرضا مهر پور

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

نوروز در محاق فاطمیه

نویسنده:

علی اکبر مهدی پور

ناشر چاپی:

علیرضا مهرپرور

ناشر دیجیتال:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

فهرست

۵	فهرست
۸	نوروز در محاق فاطمیه
۸	مشخصات کتاب
۸	اهداء
۸	مقدمه
۹	نوروز در محاق فاطمیه
۹	واژگان:
۹	اشاره
۹	نوروز
۹	اشاره
۱۰	انطباق نوروز بر غدیر خم
۱۰	بررسی سند حدیث
۱۱	محاق
۱۱	فاطمیه
۱۲	نوروز در محاق
۱۳	یک درس آموزنده
۱۳	حرمت فاطمی
۱۵	[اشعار]
۱۵	آب حیات (برای حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف)
۱۶	هیجده خزان
۱۷	اشک زمزم
۱۷	خزان در بهاران
۱۹	مه در محاق (ترجیع بند)

۱۹	بند اول
۱۹	بند دوم
۱۹	بند سوم
۲۰	طایر قدسی
۲۱	شب‌نم غم
۲۲	شور عاشورا
۲۳	چشم خونبار بهار
۲۳	سکوت تلخ
۲۴	نوروز غم‌افزا
۲۵	تشییع یاس
۲۹	نو بهار غم
۲۹	تقویم عمر یاس
۳۰	مرا با بهار کاری نیست
۳۰	چگونه عید بگیرم
۳۱	یاس کبود
۳۱	در مدار چرخ
۳۲	کفو حیدر
۳۳	نوروز در محاق
۳۴	رباعی
۳۴	برای یوسف فاطمه
۳۴	رباعیات نوروز در محاق
۳۴	تا داغ غمی...
۳۴	کنون که فصل...
۳۴	امسال بهار غرق...

۳۵	سرفصل بهار و...
۳۵	سرفصل بهار روی...
۳۵	تا خون جگر...
۳۵	عید است و...
۳۶	امسال بهار یاد...
۳۶	این مژده که...
۳۶	ما دلشدگان حاجت...
۳۶	[نوحه]
۳۶	نوحه [۱]
۳۷	نوحه [۲]
۳۸	نوحه [۳]
۳۹	سپاس
۳۹	پی‌نوشت
۴۱	درباره مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

نوروز در محاق فاطمیه

مشخصات کتاب

سرشناسه: مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان، ۱۳۹۱

عنوان و نام پدیدآور: نوروز در محاق فاطمیه / نویسنده: حجه السلام والمسلمین استاد علی اکبر مهدی پور به کوشش: علیرضا مهرپرور.

مشخصات نشر دیجیتالی: اصفهان: مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان، ۱۳۹۱.

مشخصات ظاهری: نرم افزار تلفن همراه، رایانه و کتاب

موضوع: فاطمیه - شعر

اهداء

به پیشگاه با عظمت چهارده نورمقدس

علیهم السلام

و نیز تمامی مدافعین حریم ولایت و امامت به ویژه دو بزرگمرد علم، تقوا، فضیلت و اخلاق حضرت آیت الله آقای حاج سید احمد فقیه امامی (ره) و حضرت آیت الله آقای حاج سید حسن فقیه امامی (ره)

مقدمه

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

نحمدك اللهم ونصلي على رسول الله و اله المعصومين و لعنه الله على اعدائهم اجمعين.

خداوند متعال در سوره شوری آیه ۲۳ فرموده است:

قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَى

(بگو: از شما [در برابر ابلاغ رسالت] هیچ پاداشی جز مودت نزدیکانم را [که بنا بر روایات معتبر اهل بیت علیهم السلام هستند]

نمی‌خواهم). همچنین در سوره سبأ آیه ۴۷ می‌فرماید:

قُلْ مَا سَأَلْتُكُمْ مِنْ أَجْرٍ فَهُوَ لَكُمْ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَى اللَّهِ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ

(بگو: هر گونه پاداشی که از شما خواستم، آن پاداش برای خودتان، پاداش من فقط بر عهده خداست و او بر همه چیز گوا هست).

بنا بر این پاداش رسالت نبی مکرم صلی الله علیه و آله و سلم با مودت نزدیکان آن حضرت ادا شدنی است، این مودت شامل معرفت، محبت و اطاعت می‌شود. همانطور که می‌دانیم هیچ کس به وجود مقدس و نازنین پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم نزدیکتر از حضرت فاطمه زهرا سلام الله علیها نمی‌باشد و از طرفی دشمنان نور و هدایت با تهاجم فرهنگی شبانه روز در شبکه‌های مختلف وهابی مسلک و با ترفندهای مرموزانه و حيله‌گری‌های عوام‌فریبانه و با انتشار کتابها و جزوات مختلف از جمله کتاب افسانه شهادت، سعی وافر در انکار شهادت و مظلومیت صدیقه کبری حضرت فاطمه زهرا سلام الله علیها دارند، بنا بر این در ایام فاطمیه سالهای ۹۲ و ۹۳ و ۹۴ که مصادف با نوروز باستانی می‌باشد. مسؤولیت ما دو چندان خواهد بود. همانگونه که ده سال قبل ماه محرم و نوروز مقارن گردید و هموطنانمان احترام نمودند حتی اقلیتهای مذهبی با اظهار بیانیه همدردی خود را با شیعیان ابراز نمودند. این

بار نیز شایسته است عموم شیفتگان و علاقه‌مندان به خاندان عصمت و طهارت عَلَیْهِمُ السَّلَام به ویژه پیروان آن بزرگواران حرمت فاطمی را در این تقارن مقدم بدانند امید است در این امر مقدس هیئات مذهبی و مداحان اهل بیت عَلَیْهِمُ السَّلَام بیش از پیش اهتمام ورزند. باشد که از این رهگذر اطاعت خداوند و اداء بخشی از حقوق پیامبر اعظم صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَ سَلَّمَ شده باشد و نیز نقشه‌های دشمنان تشیع را نقش بر آب نماییم. از حضرت باری تعالی توفیق عزیزان را آرزومندم.

اسفند ماه ۱۳۹۱

علیرضا مهر پرور

نوروز در محاق فاطمیه

واژگان:

اشاره

(۱) نوروز (۲) محاق (۳) فاطمیه

نوروز

اشاره

نوروز به معنای «روز نو» به روز اول فروردین، همزمان با رسیدن آفتاب به نقطه اول برج حمل گویند.

در عهد ساسانیان جشن نوروز با گردش سال تغییر می‌کرد.

در ادوار مختلف با انگیزه‌های مختلف جشن نوروز را به تأخیر می‌انداختند همانگونه که در عهد جاهلی ماه‌های حرام را تغییر

می‌دادند و قرآن کریم از آن به عنوان: «نسیء» یاد کرده است (۱)، جشن نوروز نیز تا اول خردادماه (۶۰ روز) به تأخیر می‌افتاد. (۲)

در حدود سال ۳۹۲ ق. نوبت جشن نوروزی به اول حمل رسید.

به سال ۴۶۷ ق. تقویم جلالی نهاده شد و بر اساس آن موقع جشن نوروزی در بهار هر سال مقارن تحویل آفتاب به برج حمل تثبیت

شد. (۳)

راز قداست نوروز

در کتب حدیثی، سیره، تاریخ و تراجم علل فراوانی برای قداست روز نوروز بیان شده که به برخی از آنها اشاره می‌کنیم:

۱. خلقت جهان در روز نوروز (۴)

۲. خلقت حضرت آدم در آن روز (۵)

۳. خلقت فرشتگان در آن (۶)

۴. خلقت خورشید (۷)

۵. دحو الارض و گسترش کره زمین (۸)

۶. آغاز زمان (۹)

۷. روز عهد و میثاق در عالم ذر (۱۰)

۸. تجدید آیین یکتا پرستی توسط جمشید (۱۱)

۹. شکستن بت‌ها توسط قهرمان توحید (۱۲)

۱۰. بالا رفتن مولای متقیان بر دوش خاتم پیامبران برای شکستن بت‌ها (۱۳)

انطباق نوروز بر غدیر خم

مهم‌ترین رمز قداست نوروز، تقارن آن با روز غدیر خم می‌باشد. در میان اعیاد اسلامی هیچ عیدی به عید غدیر خم نمی‌رسد، چنانکه در احادیث فراوان بر آن تأکید شده است. (۱۴)

علامه مجلسی از شهید اول نقل می‌کند که ایشان بدون واسطه از علامه سید مرتضی بهاء الدین علی بن عبد الحمید نشابه روایت کرده، با سلسله اسنادش از: «مُعَلَّى بن خُنَیس» از امام جعفر صادق عَلَیْهِ السَّلَام که فرمود:

روز نوروز همان روزیست که در آن پیامبر صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ روز غدیر خم برای امیرمؤمنان عَلَیْهِ السَّلَام پیمان گرفت و همگان بر ولایت او اقرار نمودند. (۱۵)

آنگاه تعدادی از رخدادهای روز نوروز را می‌شمارند و در پایان می‌فرمایند:

نوروز روزیست که در آن قائم ما اهل بیت قیام می‌کند و بر دَجَال پیروز می‌شود و او را در کُنَاسَه کوفه به دار می‌زند.

هیچ روز نوروزی نیست جز این که ما در آن فرج را متوقع هستیم، زیرا که آن از ایام ما هست، فارس‌ها آن را نگه داشتند و شما آن را ضایع کردید. (۱۶)

تطبیق عید غدیر بر عید نوروز یکی از معجزات علمی ائمه عَلَیْهِمُ السَّلَام می‌باشد. در زمان ما با وجود نرم افزارها به راحتی قابل اثبات است، اگر روز هجدهم ذیحجه الحرام سال دهم هجری را به نرم افزارها - مثلاً - نرم‌افزار السیره النبویه - بدهید، روز اول فروردین در می‌آید.

این مطلب را علامه مجلسی بیش از سه قرن پیش با تلاش فراوان اثبات کرده، پس از ۵۳ صفحه تحقیق در ذیل حدیث شریف فرموده:

ورود خورشید به برج حمل در سال دهم هجری با روز ۱۹ ذیحجه الحرام منطبق بود، ولی چون هلال ذیحجه در شب ۳۰ ذیعقده دیده نشد، اول فروردین با روز ۱۸ ذیحجه منطبق شد. (۱۷)

بررسی سند حدیث

پس از اثبات انطباق غدیر خم با روز نوروز، هیچ نیازی به بررسی سندی حدیث نیست، ولی چون برخی در مورد «مُعَلَّى بن خُنَیس» توقف کرده‌اند، توضیح می‌دهیم که:

اولاً: او در سلسله اسناد کامل الزیارات قرار گرفته. (۱۸)

ثانیاً: وی در سلسله اسناد تفسیر قمی قرار گرفته. (۱۹)

ثالثاً: شیخ طوسی او را از سفرای ممدوح شمرده است. (۲۰)

رابعاً: پس از شهادت او امام صادق عَلَیْهِ السَّلَام فرمود:

به خدا سوگند او داخل بهشت شد. (۲۱)

آیت الله خویی در مورد این روایت فرموده که: سند روایت صحیح است. (۲۲)

خامساً: پس از شهادت وی، امام صادق عَلَیْهِ السَّلَام تا صبح مشغول راز و نیاز بود و برای قاتلش (داود بن علی) از خدا طلب مرگ

می‌کرد.

امام عَلَیْهِ السَّلَام در سجده بود که از خانه داود بن علی صدای شیون برخاست و معلوم شد که به هلاکت رسیده است. (۲۳)

آیت الله خویی فرموده: این روایت نیز صحیح است. (۲۴)

سادساً: امام صادق عَلَیْهِ السَّلَام در حق وی طلب مغفرت کرده فرموده:

«رحم الله المعلى» (۲۵)

آیت الله خویی فرموده: این حدیث نیز صحیح است. (۲۶)

پس از اثبات اعتبار حدیث معلی ثابت می‌شود که عید نوروز همان عید غدیر شمسیت، که همان روز نصب مولای متقیان به

امامت، روز اکمال دین و اتمام نعمت است و اعمال فراوانی از معصومین عَلَیْهِمُ السَّلَام برای آن رسیده است.

در مقابل نقلی هست که آن را ابن شَهْر آشوب به تعبیر: «حکایت شده» آورده، که در آن آمده است.

این یک آیین فارس‌ها می‌باشد و اسلام آن را محو نمود. (۲۷)

علامه مجلسی در نقد این نقل فرموده:

این نقل با روایات معلی منافات دارد، روایات معلی سندش قوی‌تر و در میان اصحاب از شهرت بیشتری برخوردار است. (۲۸)

سپس فرموده: ممکن است آن را حمل بر تقیه کنیم و یا بگوییم آن «نوروز» که مورد نظر منصور دوانیقی بود و می‌خواست آن را

جشن بگیرد

نوروز دیگری بوده، چنانکه اشاره نمودیم که همواره در مورد تعیین روز نوروز اختلاف بود. (۲۹)

در اثبات اعتبار حدیث معلی همین بس که فقهای شیعه در طول قرون و اعصار به استحباب غسل، نماز و روزه در روز عید نوروز به

استناد روایت معلی فتوا داده‌اند.

حضرت حجت الاسلام و المسلمین سید محمد علی میلانی، فرزند برومند مرجع والای جهان تشیع، مرحوم آیت الله حاج سید محمد

هادی میلانی، در کتاب «نوروز» بالغ بر یکصد تن از فقهای شیعه را از عصر شیخ طوسی تا عصر حاضر نام برده، که در طول هزار

سال بر اساس حدیث معلی فتوا به استحباب داده‌اند و گروهی از آنها تصریح کرده‌اند که این فتوا را به استناد حدیث معلی داده‌اند.

(۳۰)

محاق

«محق» در لغت به معنای نقصان است. (۳۱)

چیزی که خیر و برکتش از بین برود، به آن محاق می‌گویند. (۳۲)

دو سه شب آخر ماه قمری، که ماه دیده نمی‌شود، محاق نامیده می‌شود. (۳۳) شب اول ماه قمری که ماه به صورت هلال دیده

می‌شود، آن را هلال گویند، به تدریج بر حجم آن افزوده می‌شود، به صورت نیم دایره در می‌آید و تربیع نامیده می‌شود، چون به

صورت دایره کامل دیده می‌شود، به آن بدر گویند.

پس از شب چهارده به تدریج نقصان پیدا می‌کند و به صورت نیم دایره در آمده، باز هم تربیع (تربیع دوم) نامیده می‌شود، سپس رو

به نقصان می‌رود، دو یا سه شب ماه دیده نمی‌شود، گویند که ماه در محاق است، یعنی کاملاً محو و ناپدید شده است.

در شبهای محاق، ماه در میان زمین و خورشید قرار می‌گیرد، نیمی از آن که به سوی زمین است، نمی‌تواند از خورشید نور اخذ

کند، در نتیجه تاریک و غیر قابل رؤیت می‌باشد. (۳۴)

منسوب به حضرت فاطمه زهرا سَلَامُ اللهُ عَلَيْهَا:

دهه میانی جمادی الاولی و دهه اول جمادی الثانیه را دهه فاطمیه گویند. مشهور در تاریخ شهادت حضرت فاطمه عَلَیْهَا السَّلَامُ آن است که پس از شهادت پیامبر اکرم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَ سَلَّمَ ۷۵ روز در این دنیا ماند و آن گاه به شهادت رسید. (۳۵)

حضرت موسی بن جعفر عَلَیْهِ السَّلَامُ در این رابطه فرمود:

إِنَّ فَاطِمَةَ صِدِّيقَةٌ شَهِيدَةٌ؛

حضرت فاطمه عَلَیْهَا السَّلَامُ معصوم و شهید بود. (۳۶)

سالار شهیدان در این زمینه فرمود:

هنگامی که حضرت فاطمه عَلَیْهَا السَّلَامُ در گذشت، امیر مؤمنان عَلَیْهِ السَّلَامُ او را شبانه و مخفیانه به خاک سپرد و علامت قبر شریفش را محو کرد. (۳۷)

بخاری با سند صحیح از عایشه روایت کرده که گفت:

فاطمه دختر پیامبر، پس از وفات پیامبر صَلَّی اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَ سَلَّمَ، میراث خودش را از ترکه پیامبر، از آنچه خداوند به عنوان «فَیء» برای او قرار داده و سهم خودش را از ما ترک پیامبر از خیر و فدک و صدقات آن حضرت در مدینه مطالبه کرد، ابوبکر گفت: پیامبر فرمود:

ما ارث نمی گذاریم، آنچه از ما بماند صدقه است.

پس فاطمه دختر پیامبر خشمگین شد و از ابوبکر قهر کرد و تا زنده بود با وی قهر بود. (۳۸)

در حدیث دیگری به همین مضمون می افزاید:

هنگامی که حضرت فاطمه وفات کرد، همسرش علی عَلَیْهِ السَّلَامُ او را شبانه به خاک سپرد و بر پیکرش نماز خواند و به ابوبکر اطلاع نداد. (۳۹)

بر اساس روایت کلینی تاریخ شهادت حضرت فاطمه عَلَیْهَا السَّلَامُ روز سیزدهم جمادی الاولی خواهد بود.

ما نمی دانیم که در سال یازدهم هجری - سال شهادت پیامبر اکرم - آیا ماه صفر، ماه ربیع الاول و ماه ربیع الثانی آیا هر سه سی تمام بود، یا هر سه ۲۹ روز بود، یا برخی سی تمام و برخی دیگر ۲۹ روز بود؟

از این رهگذر دو روز پیش از سیزدهم جمادی الاولی و دو روز بعد از سیزدهم را به سوگ می نشینیم و عملًا ایام شهادت آن حضرت از یازدهم تا پانزدهم جمادی الاولی محسوب می شود.

قول دیگر آن است که حضرت فاطمه ۹۵ روز بعد از پیامبر به شهادت رسید. (۴۰)

بر این اساس شهادت آن حضرت روز سوم جمادی الثانیه خواهد بود. (۴۱) در این فرض نیز نمی دانیم که آیا ماه صفر، ربیع الاول، ربیع الثانی و جمادی الاولی در آن سال سی تمام، یا ۲۹ روز و یا برخی ۳۰ و برخی دیگر ۲۹ روز بوده است؟

از این رهگذر ایام شهادت آن حضرت از اول تا پنجم جمادی الثانیه خواهد بود. شیعیان شیفته و عاشقان دلباخته اهلیت عَلَیْهِمُ السَّلَامُ یک دهه در فاطمیه اول و یک دهه در فاطمیه دوم به عزاداری می پردازند.

نوروز در محاق

اگر در هر ماه قمری سه شب ماه در محاق می باشد، در پایان امسال نوروز به مدت سه سال در محاق می باشد.

زیرا نوروز سال ۱۳۹۲ با دهه میانی جمادی الاولی (فاطمیه اول) و نوروز ۱۳۹۳ در میان دو دهه فاطمی و نوروز ۱۳۹۴ با دهه اول

جمادی الثانیه (فاطمیه دوّم) مصادف می‌باشد.

همانگونه که در بخش آغازین این نوشتار یادآور شدیم، عید نوروز فقط یک عید ملی نیست، بلکه بیش از آن که ملی باشد، عید مذهبیست. زیرا نوروز سال دهم هجری دقیقاً مصادف با هجدهم ذیحجه الحرام بود، در نتیجه نوروز همان غدیر شمس می‌باشد و برای ما بسیار مقدس می‌باشد.

جز این که ماه‌های قمری نسبت به ماه‌های شمسی هر سال در حدود ۱۱ روز تغییر می‌یابد، گاهی نوروز با ماه محرم و صفر و گاهی با ایام فاطمیه مصادف می‌شود که در این صورت نوروز در محاق قرار می‌گیرد.

امسال عید نوروز با ایام فاطمیه مصادف است، سال آینده در میان دو ایام فاطمی و سال بعد با ایام فاطمیه دوم، در نتیجه: «ما سه سال عید نداریم»

یک درس آموزنده

یکی از خاطرات جالب و شیرین، که با گذشت بیش از ۳۰ سال هنوز هم برایم جالب است و امیدوارم برای خوانندگان نیز جالب و آموزنده باشد، خاطره‌ایست مربوط به یک مسلمان سیاه پوست آمریکایی.

غالب شیعیان با نام بوکس زن معروف آمریکایی «محمد علی کلی» آشنا هستند.

او پس از تشرف به اسلام و آیین تشیع نام «محمد علی» را برای خود برگزید. در آن روزگاری که مسابقات او در صدر اخبار بین‌المللی جای داشت یکی از شرکت‌ها از ایشان برای انجام مسابقه‌ای برای شش ماه بعد دعوت می‌کند، قرار داد امضاء می‌شود، مهمان‌ها دعوت می‌شوند، سالن برگزاری مسابقه اجاره می‌شود، دو ماه از این قرار داد می‌گذرد، وی برای تنظیم برنامه‌ای به سررسید خود مراجعه می‌کند و متوجه می‌شود که روز مسابقه با روز عاشورا مصادف است. به شرکت برگزار کننده مسابقه تلفن می‌کند و می‌گوید:

من در آن روز از مسابقه معذور هستم، باید چند روز جلوتر یا عقب‌تر انجام شود. طرف قرارداد می‌گوید به هیچ وجه امکان پذیر نیست، ما سالن کرایه کردیم، هتل رزرو کردیم، بلیط هواپیما برای مدعوین گرفتیم و هرگز نمی‌توانیم آن را تغییر بدهیم. «کلی» می‌گوید:

آن روز مصادف با روزیست که هم کیشان من در آن روز مراسم عزاداری دارند، اگر من آن روز مسابقه بدهم شماری از شیعیان به جای عزاداری در خانه نشسته، مسابقه مرا تماشا خواهند کرد و من در محضر سالار شهیدان شرمندۀ خواهم بود. سرانجام میزان خسارت آن شرکت را بر آورد می‌کنند، آقای «کلی» دو میلیون دلار به عنوان خسارت به آن شرکت می‌پردازد و تاریخ مسابقه را تغییر می‌دهند.

«کلی» مسلمان جغرافیایی نبود، او پس از تحقیق به حقایق اسلام و تشیع پی برده بود، از آیین اجدادی خود دست کشیده، به شرف اسلام و تشیع مشرف شده بود، از این رهگذر برای مراسم عزاداری سالار شهیدان چنین بها می‌داد و برای این که شماری از شیعیان را با تماشای بازی خود، از شرکت در عزاداری مانع نشود، مبلغ دو میلیون دلار خسارت پرداخت.

امیدواریم ارباب رسانه از این تازه مسلمان آمریکایی پند بگیرند، همراه و همگام با امت شریف ایران در ایام نوروز امسال و دو سال بعد، به احترام حضرت صدیقه طاهره از پخش برنامه‌های شاد خود داری نموده، در سوک شفیعه امت به سوک بنشینند، موجبات رضایت و خشنودی یوسف زهرا را فراهم نمایند.

بر احدی از دوستان اهلبیت عصمت و طهارت پوشیده نیست که حفظ حرمت حضرت فاطمه زهرا سَلَامُ اللّهِ عَلَیْهَا بر همگان لازم و ضروریست.

رسول اکرم صَلَّى اللّهُ عَلَیْهِ وَآلِهِ وَ سَلَّمَ می‌فرماید:

إِنَّ لِلّهِ عَزَّوَجَلَّ ثَلَاثَ حُرْمَاتٍ، فَمَنْ حَفِظَهُنَّ حَفِظَ اللّهُ دِينَهُ وَ دُنْيَاهُ وَ مَنْ لَمْ يَحْفَظْهُنَّ لَمْ يَحْفَظِ اللّهُ دُنْيَاهُ وَ لَا آخِرَتَهُ. قُلْتُ: وَ مَا هُنَّ؟ قَالَ: حُرْمَةُ الْإِسْلَامِ وَ حُرْمَتِي وَ حُرْمَةُ رَحِمِي؛

برای خداوند متعال سه حرمت است، هر کس آنها را رعایت کند، خداوند از دین و دنیای او حراست می‌کند و هر کس آنها را رعایت نکند، خداوند از دنیا و آخرت او حفاظت نمی‌کند.

راوی پرسید: آن حرمت‌ها کدامند؟

فرمود:

(۱) حرمت اسلام؛

(۲) حرمت من؛

(۳) حرمت خویشاوندان من (۴۲)

همه‌ی خویشاوندان پیامبر اکرم صَلَّى اللّهُ عَلَیْهِ وَآلِهِ وَ سَلَّمَ از کوثر جاری رسالت، قله‌ی هرم عصمت، سر سلسله‌ی خاندان عصمت و طهارت سرچشمه می‌گیرند. رعایت حرمت فاطمی، رعایت حرمت خدا و رسول خدا و آیین خدا می‌باشد.

امام باقر عَلَیْهِ السَّلَام در مقام بیان جایگاه رفیع حضرت زهرا عَلَیْهَا السَّلَام فرمود:

وَ لَقَدْ كَانَتْ مَفْرُوضَةً الطَّاعَةَ عَلٰی جَمِيعِ مَنْ خَلَقَ اللّهُ، مِنَ الْجِنِّ وَ الْإِنْسِ وَ الطَّيْرِ وَ الْوَحْشِ وَ الْأَنْبِيَاءِ وَ الْمَلَائِكَةِ؛

حضرت فاطمه عَلَیْهَا السَّلَام بر همه‌ی مخلوقات خداوند، از پریان، آدمیان، پرندگان، درندگان، پیامبران و فرشتگان واجب‌الاطاعه می‌باشد. (۴۳)

از این رهگذر حفظ حریم صدیقیه طاهره، برای اولین و آخرین، حتی پیامبران پیشین از حضرت آدم تا حضرت خاتم الانبیا عَلَیْهِمُ السَّلَام لازم و ضروری بود، چنانکه رئیس مذهب امام جعفر صادق عَلَیْهِ السَّلَام فرمود:

وَ هِيَ الصِّدِيقَةُ الْكُبْرَى وَ عَلَى مَعْرِفَتِهَا دَارَتِ الْقُرُونُ الْأُولَى؛

او صدیقیه کبریست و همه قرنهای اولیه بر محور معرفت او گردیده‌اند. (۴۴)

خاتم پیامبران یکی دیگر از جلوه‌های حرمت فاطمی را این گونه بیان می‌کند: چون روز قیامت فرارسد، منادی الهی از اعماق عرش خدا بانگ می‌زند:

يَا أَهْلَ الْمُؤَقَفِ! غَضُّوا أَبْصَارَكُمْ وَ نَكِّسُوا رُؤُوسَكُمْ، لِتَجُوزَ فَاطِمَةُ بِنْتُ مُحَمَّدٍ عَلَى الصِّرَاطِ؛

هان ای اهل محشر! دیدگان خود را فرو بندید و سرهای خود را پایین بیندازید، تا حضرت فاطمه دختر حضرت محمد صَلَّى اللّهُ عَلَیْهِ وَآلِهِ وَ سَلَّمَ از صراط بگذرد. (۴۵)

این منتهای حرمت فاطمیست که به هنگام عبور آن حضرت از صراط، باید همه‌ی مخلوقات، همه‌ی انبیا و اولیاء و همه‌ی اولین و آخرین، دیده‌های خود را فرو بندند و سرهای خود را پایین بیندازند، تا ناموس کبریا، دختر خاتم الانبیا و همسر خاتم اوصیاء از صراط عبور کند.

آنچه گفته شد مشتی از خروار، اندکی از بسیار و قطره‌ای از دریای بیکران حرمت حضرت فاطمه سَلَامُ اللّهِ عَلَیْهَا می‌باشد.

با این مقام شامخ و جایگاه بلند فاطمی، آیا ضرورت ندارد که شیعیان شیفته و ارادتمندان دلسوخته آن حضرت، در این سه سالی که ایام نوروز با ایام شهادت جانگداز آن حضرت مصادف شده، از هر گونه ابراز شادی و شادمانی پرهیز کنند و با حضور گرم

خود در مراسم عزای آن حضرت، موجبات رضایت آن حضرت را فراهم نمایند، که رضایت آن حضرت، رضایت حضرت احدیت را در پی دارد. (۴۶)

حرمت حضرت زهرا عَلَیْهَا السَّلَام تا آنجاست که هر وقت به محضر پدر بزرگوارش شرفیاب می‌شد، خاتم انبیاء دست دخترش را می‌گرفت، آن را می‌بوسید و او را در جای خود می‌نشاند. (۴۷)

اشرف کاینات در آخرین لحظه‌های خود خطاب به مولای متقیان فرمود:

يَا عَلِيُّ أَنْعِمْ مَا أَمَرْتُكَ بِهِ فَاطِمَةُ،

یا علی! آنچه فاطمه به تو امر کند، آن را انجام بده و در پایان وصیتهای خود فرمود:

وَاعْلَمْ يَا عَلِيُّ أَنِّي رَاضٍ عَمَّنْ رَضِيَ عَنْهُ ابْنَتِي فَاطِمَةَ وَكَذَلِكَ رَبِّي وَمَلَائِكَتُهُ.

یا علی! وِئَلِّ لِمَنْ ظَلَمَهَا وَوِئَلِّ لِمَنْ ابْتَرَّهَا حَقَّهَا وَوِئَلِّ لِمَنْ هَتَكَ حُرْمَتَهَا وَوِئَلِّ لِمَنْ أَخْرَقَ بَابَهَا؛

یا علی! بدان که من خشنود هستم، از هر کسی که دخترم فاطمه از او خشنود باشد، پروردگار من و فرشتگانش نیز از آن شخص خشنود می‌باشند.

یا علی! وای بر کسی که به او ستم کند، وای بر کسی که حق او را پایمال کند، وای بر کسی که حرمت او را هتک کند و وای بر کسی که در خانه‌اش را آتش بزند. (۴۸)

علامه بزرگوار، آیت الله سید باقر هندی، متوفای ۱۳۲۹ ق. در شب عید غدیر در عالم رویا به محضر مقدس قطب عالم امکان حضرت بقیه الله ارواحنا فداه شرفیاب شده، آن حضرت را غرق غم و اندوه مشاهده نمود، عرضه داشته:

مولای من! همه در شب عید سعید غدیر، شاداب و شادمان هستند، چرا شما را غمگین و اندوهناک می‌بینم؟! حضرت فرمودند:

دَكَرْتُ أُمِّي وَحُزْنَهَا؛

به یاد مادرم فاطمه و غم‌های آن حضرت افتادم.

سپس فرمود:

لَا تَرَانِي اتَّخَذْتُ لَا وَعَلَاهَا بَعْدَ بَيْتِ الْأَحْزَانِ بَيْتِ سُرُورٍ

نه، نه، سوگند به مقام والا و جایگاه بلند آن حضرت، هرگز پس از «بیت الاحزان» خانه‌ی شادی و سرور بر نخواهم گزید. (۴۹)

اگر آن پیشوای انس و جان حتی در شب غدیر، به یاد مصائب مادر بزرگوارش محزون است، بر ما شیعیان شیفته و ارادتمندان دلباخته است

در ایام نوروز که مصادف با ایام شهادت آن حضرت می‌باشد، به یاد بیت الاحزان آن حضرت و به پیروی از فرزند دلبندش حضرت بقیه الله ارواحنا فداه، از هر گونه جشن و سرور پرهیز کنند و از خداوند منان بخواهند که با تعجیل در امر فرج آن حضرت سفره بشارت ظهور را در گستره جهان هستی بگسترانند، انشاء الله.

علی اکبر مهدی پور

[اشعار]

آب حیات (برای حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف)

آمد بهار و بی گل رویت بهار نیست

باد صبا مباد چه پیغام یار نیست
 بی روی گل‌عدار مخوانم به لاله‌زار
 بی گل نوای بلبل و شور هزار نیست
 بی سر و قد یار چه حاجت به جویبار
 ما را سرشک دیده کم از جویبار نیست
 ای سرو معتدل که به میزان عدل و داد
 سروی به اعتدال تو در روزگار نیست
 ای نخل طور نور که در عرصه ظهور
 جز شعله رخ تو نمایان ز نار نیست
 مصباح بزم انس به مشکاه قرب قدس
 حقاً که جز تجلی حُسن نگار نیست
 ای قبله عقول که اهل عقول را
 جز کعبه تو ملتزم و مستجار نیست
 جز نام دلربای تو از شرق تا به غرب
 زینت‌فزای دفتر لیل و نهار نیست
 در صفحه صحیفه هستی به راستی
 جز خط و خال حسن تو را اعتبار نیست
 ای صبح روشن از افق معدلت در آی
 ما را زیاده طاقت این شام تار نیست
 ما را ز قلمز فتن آخر الزمان
 جز ساحل عنایت و لطف کتار نیست
 در کام دوستان تو ای خضر رهنما
 آب حیات جز ز لب خوشگوار نیست
 غیر از طواف کوی تو ای کعبه مراد
 هیچ آرزو در این دل امیدوار نیست
 آیه الله العظمی اصفهانی (کمپانی)

هیجده خزان

مرا به خانه زهرای مهربان ببرید
 به خاک بوسی آن قبر بی‌نشان ببرید
 اگر نشانی شهر مدینه را بلدید
 کیوتر دل ما را به آشیان ببرید
 کجاست، آن درِ آتش گرفته، تا که مرا

برای جامه دریدن به سوی آن ببرید
 مرا اگر شدم از دست برنگردانید
 به روی دست بگیرید و بی‌امان ببرید
 کجاست آن جگر شَرَحه شَرَحه، تا که مرا
 کنار سنگ مزارش کشان کشان ببرید
 نه اشتیاق به گل دارم و نه میل بهار
 مرا به غربت آن هیجده خزان ببرید
 کسی صدای مرا در زمین نمی‌شنود
 فرشته‌ها، سخنم را به آسمان ببرید
 (افشین علا)

اشک زمزم

دلا بنال که غم با نشاط توأم شد
 عزای حضرت زهرا و عید با هم شد
 نوای شادی اهل ولا در این نوروز
 ز داغ دخت پیمبر بَدَل به ماتم شد
 ز سوگ حضرت صدیقه کار ما این عید
 کشیدن از دل خود آه و خوردن غم شد
 ز داغ فاطمه نوروز شیعیان علی
 در این بهار، غم‌انگیز چون مُحَرَّم شد
 فغان که دامن دل‌های زار غمزدگان
 در این مصیبت عظمی ز اشک چون یم شد
 گریست ساقی کوثر ز داغ همسر خویش
 روان ز دیده او اشک همچو زمزم شد
 نخواست شادی نوروز را چو (ناظر) دید
 نشاط عید و غم آن شهیده توأم شد
 سید محمود مرتضوی نائینی (ناظر)

خزان در بهاران

تضمین غزل اشک زمزم ناظر نائینی
 دوباره دیده‌ام از اشک رشک زمزم شد
 دوباره سوختن در مرا مجسم شد
 دوباره خاک عزا بر سر دو عالم شد

«دلا بنال که غم با نشاط توام شد»
 «عزای حضرت زهرا و عید با هم شد»
 شدیم با غم و درد آشنا در این نوروز
 و گشته‌ایم به غم مبتلا در این نوروز
 به جای عیش عزا شد به پا در این نوروز
 «نوای شادی اهل ولا در این نوروز»
 «ز داغ دخت پیمبر بَدَل به ماتم شد»
 چه گویم از چه علی و لی ز غصه خمید
 چه گویم این که به زهرا ز دشمنان چه رسید
 برای شیعه چه نوروزی و چه عید سعید
 «ز سوگ حضرت صدیقه کار ما این عید»
 «کشیدن از دل خود آه و خوردن غم شد»
 برفت مهر درخشان آسمان علی
 برفت از غم زهرا ز تن توان علی
 گداخت آتش این داغ جسم و جان علی
 «ز داغ فاطمه نوروز شیعیان علی»
 «در این بهار، غم‌انگیز چون محرم شد»
 ز دست داد علی ولی چو یاور خویش
 به خاک تیره نهان کرد تا که گوهر خویش
 ندید همسر خود را چو در برابر خویش
 «گریست ساقی کوثر ز داغ همسر خویش»
 «روان ز دیده او اشک همچو زمزم شد»
 فغان و آه خزان شد بهار غمزدگان
 که گشت تیره چو شب روزگار غمزدگان
 نبود و نیست به جز گریه کار غمزدگان
 «فغان که دامن دل‌های زار غمزدگان»
 «در این مصیبت عظمی ز اشک چون یم شد»
 ز سوز سینه در این غم چو (بزرگر) نالید
 به گریه گفت در این سال نیست عید، سعید
 برای شیعه مولا علی نباشد عید
 «نخواست شادی نوروز را چو ناظر دید»
 «نشاط عید و غم آن شهیده توام شد
 علی وحید دستگردی (بزرگر)

مه در محاق (ترجیع بند)**بند اول**

مه در محاق رفت و دل آسمان گرفت
 خورشید تیره گشت و زمین و زمان گرفت
 ناموس حق چو گشت شهید از جفای خصم
 دربارگاه قدس دل عرشیان گرفت
 برقی زد و ز ترکش پیر فلک جهید
 تیر غمی که سینه ما را نشان گرفت
 دانی چه شد چرا که به هم ریخت روزگار
 دانی چرا ز غم دل صاحب زمان گرفت
 دانی چه سوگواری و اندوه و ماتمی
 شور و نشاط و سرخوشی شیعیان گرفت
 ز آن لطمه‌ای که بر رخ خیر النساء زدند
 آتش ز غصه بر جگر مرتضی زدند

بند دوم

عیدی برای مردم صاحب عزا نماند
 جز خون دل به ساغر اهل ولا نماند
 از آتشی که بر در بیت الشرف زدند
 جز اشک غم به دیده خونبار ما نماند
 از ضرب در چو پهلوی زهرا شکسته شد
 بر شیعیان به غیر غم و ابتلا نماند
 از آتشی که کرد بپا غاصب فدک
 غیر از نفاق و کینه نشانی بجا نماند
 زان لطمه‌ای که بر رخ خیر النساء زدند
 آتش ز غصه بر جگر مرتضی زدند

بند سوم

جن و ملک ز ماتم زهرا گریستند
 کر و بیان عالم بالا گریستند
 از خنجری که دشمن حق زد به نخل دین
 یاران زخم خورده چو مولا گریستند

وقتی خبر رسید که محسن شهید شد
 زین درد و داغ اهل تولا گریستند
 آتش ز داغ بر دل اهل ولا فتاد
 تا اهل بیت زین غم عظاما گریستند
 زان لطمه‌ای که بر رخ خیر النساء زدند
 آتش ز غصه بر جگر مرتضی زدند
 سید محمد حسن صفوی پور
 (قیصر اصفهانی)

طایر قدسی

هر بهاری که خزان غارت گلها می کرد
 ناله از سوز جگر بلبل شیدا می کرد
 این حکایت به مثل گفتم و دیدم که درست
 با دل زار علی رابطه پیدا می کرد
 همسرش فاطمه آن نوگل بوستان رسول
 کز حیا فخر به صد مریم عذرا می کرد
 شد چنان عرصه بر او تنگ که از شدت درد
 مرگ خود ز خداوند تقاضا می کرد
 بود در بستر بیماری و با حال نژند
 بهر دیدار علی دیده ز هم وا می کرد
 اشک در دیده او آینه بندان می گشت
 و ندر آن آینه صد گونه تماشا می کرد
 در هیاهوی ستم از نفس افتاد دریغ
 آنکه خود با نفسش کار مسیحا می کرد
 جرمش این بود بهین دخت رسول مدنی
 که حمایت ز علی همسر و مولا می کرد
 کنج بیت الحزن از فرقت مادر همه شب
 تا سحر زینب غمدیده خدایا می کرد
 آنچه با قلب علی کرد ندانم به خدا
 ناله‌هایی که اثر در دل خارا می کرد
 یاد می آمدش از رنگ کبود گل یاس
 هر زمانی که نظر بر رخ زهرا می کرد
 علی آن دفتر پر خاطره فاطمه را

با نم اشک ورق می‌زد و امضاء می‌کرد
 خاک شد مدفن آن طایر قدسی که مدام
 سیر در کنگره عرش معلا می‌کرد
 وای (قیصر) اگرش بغض گلوگیر نبود
 دامن از اشک در این واقعه دریا می‌کرد
 سید محمد حسن صفوی پور
 (قیصر اصفهانی)

شب‌نم غم

غزل مرثیه در مثنوی
 بر عذار سبزه و گل گردی از ماتم نشست
 شد پریشان باغ و بلبل زین الم در غم نشست
 خون به جای اشک می‌بارد ز چشم آسمان
 لاله آسا از تب غم داغ دارد بوستان
 شعله جای نور از خورشید می‌ریزد به خاک
 غنچه از تاب و تب حسرت گریبان کرده چاک
 تا صبا بر چهره‌ی گل گرد ماتم ریخته
 روح سر سبز بهاران را به غم آمیخته
 شد ز سوگ حضرت زهرا جهان ماتم سرا
 شد بهار آفرینش در تب غم مبتلا
 زین مصیبت آمد ابر آسمانها در خروش
 شد چمن از شب‌نم غم در سحر آینه پوش
 شد نه تنها چرخ گریان در رثای فاطمه
 هر افق دریای خون شد در عزای فاطمه
 مرتضی تنها نشد از این مصیبت داغدار
 خلق عالم سوگوارند از برای فاطمه
 اشک غم از دیده جاری کرد با حالی نزار
 هر مصیبت دیده‌ی ی درد آشنای فاطمه
 راضیه مرضیه بر او صادق آمد از خدا
 چون رضای دوست آمد در رضای فاطمه
 اسوه‌ی عصمت به نسوان باشد او در هر زمان
 مرحبا بر جان پاک با صفای فاطمه
 آسمان بگشای راهی بر روان عاشقم

تا به حق ملحق شود بی‌پرده جان عاشقم
 اشک غم شد مانع تحریر من بی‌اختیار
 زین مصیبت دیگر از کف داده‌ام صبر و قرار
 چون ندارم قدرت تفسیر کامل در بیان
 می‌سپارم شرح آن را بر (مراد) عاشقان
 شادروان حسن کاظمی مرادی (مراد)

این شاعر گرامی بعد از سرودن این شعر در آستانه اربعین سید مظلومان حضرت ابا عبد الله الحسین عَلَیْهِ السَّلَام سال ۱۴۳۴ قمری مطابق با دیماه ۱۳۹۱ شمسی آسمان راه بر روان عاشق او گشود و جان به جانان تسلیم نمود، علو درجات آن فقید سعید را از درگاه حضرت احدیت مسألت می‌نمایم.

شور عاشورا

به غم توأم بود امسال نوروز
 دچار غم بود امسال نوروز
 قرین با فرودین شد فاطمیه
 مه ماتم بود امسال نوروز
 سراغ از عید یا شادی نگیری
 به غم مدغم بود امسال نوروز
 به جای حرف شادی در مجالس
 سخن از غم بود امسال نوروز
 زمین در ناله باشد زین مصیبت
 زمان مبهم بود امسال نوروز
 چگونه گل به خنده وا کند لب
 گه ماتم بود امسال نوروز
 ز چشم آسمان خون گر ببارد
 مسلّم کم بود امسال نوروز
 تو گویی شور عاشورای دیگر
 در این عالم بود امسال نوروز
 به ماتمخانه زهرا دو چشمم
 قرین یم بود امسال نوروز
 فدک، آتش، شکستن، درد پهلو
 همه با هم بود امسال نوروز
 علی گریان زهرا هست و جبریل
 به او همدم بود امسال نوروز

مرا (قادر) به مولا عهد و پیمان
 بسی محکم بود امسال نوروز
 من از زهرایم و زهرا شعارم
 همینم دم بود امسال نوروز
 قاسم قادری زفره‌ای (قادر)

چشم خونبار بهار

نوروز ما مثل شب تار است یاران
 چشم بهار از گریه خونبار است یاران
 جایی که اشک مرتضی از دیده جاریست
 گل هم به پیش چشم ما خار است یاران
 تبریک در ماه غم زهرا حرام است
 مهدی از این تبریک بیزار است یاران
 بی معرفت باشم اگر تبریک گویم
 وقتی که پیغمبر عزادار است یاران
 تبریک چون گویم که دخت مصطفی را
 خون جگر جاری به رخسار است یاران
 راه گلستان را به روی خود ببندید
 زهرا میان درب و دیوار است یاران
 زهراست ما را مادر و باید بدانیم
 مادر به ما، در حشر غمخوار است یاران
 بلبل شده در بوستان همناله با گل
 زیرا که در گلزار، گلزار است یاران
 ما چون خریدار غم زهرا نباشیم
 زهرا غم ما را خریدار است یاران
 روزی که از فرزند مادر می‌گریزد
 زهرا برای دوستان یار است یاران
 دریایی از خون جاری از چشم تر ماست
 نوروز نه، روز عزای مادر ماست
 غلامرضا سازگار (میثم)

سکوت تلخ

دوباره موسم نوروز و ماه ماتم شد

مه شهادت دخت رسول خاتم شد
 خزان گلشن پیغمبر خدا برسد
 اگر چه باغ و چمن در بهار خرم شد
 فراز خانه‌ی خود بیرق عزا بزید
 چه جای عید که هنگام غصه و غم شد
 به جای تهنیت عید تسلیت گوید
 برای امت ما گویا مُحَرَّم شد
 به تن لباس عزا جای رخت نو پوشید
 زیند ناله که ایام حزن و ماتم شد
 پس از رسول خدا گریه کار زهرا بود
 برای فاطمه اسباب غم فراهم شد
 زدند آتش کین بر درِ سرای علی
 همین مقدمه‌ی کار ابن ملجم شد
 اگر که آتش و مُسَمَّار و تازیانه نبود
 به سوز سینه‌ی زهرا بگو چه مرهم شد
 ز بعد فاطمه مولا به کنج تنهایی
 چنان گریست که باران گریه‌اش یم شد
 برای ساقی کوثر علی در آن غوغا
 سکوت تلخ بر احقاق حق مُقَدَّم شد
 علی غریب چنان شد در آن غریبستان
 که بهر راز دلش چاه آب مَحْرَم شد
 (بقا) خموش که از این مصیبت عظمی
 زمین شکسته دل و پشت آسمان خم شد
 سید علی اصغر هاشمی (بقا)

نوروز غم‌افزا

غم‌فزا نوروز ما شد در عزای فاطمه
 شیعیان هستند گریان از برای فاطمه
 جشن عیدی نیست بر پایِ محبان علی
 چون مصادف گشته نوروز و عزای فاطمه
 محفل عیشی نمی‌گردد پیا امسال عید
 چون که راضی نیست زین شادی خدای فاطمه
 شیعیان را جامه نو نیست برتن روز عید

چون سیه پوشند از غم بچه‌های فاطمه
 ای که می‌خواهی بیارایی سرای خویش را
 کن به چشم دل نظر سوی سرای فاطمه
 رسم دیدار بزرگان را چو می‌آری بجا
 توأمانش ساز با ذکر رثای فاطمه
 (ثابت نائینی) این اشعار غمگین را سرود
 تا شود نوروز او غرق عزای فاطمه
 مرتضی قلی اعرابی نائینی (ثابت)

تشیع یاس

آی مردم، عشق می‌دانید چیست
 مرد راه عشق، می‌دانید کیست
 آی مردم، مرد را معنا کنید
 مرد صاحب درد را پیدا کنید
 آی مردم، غم چه معنا می‌دهد
 عشق در اینجا چه فتوا می‌دهد
 غربت و غم چیست در فرهنگ درد؟
 می‌نماید، از چه رو هم‌رنگ درد؟
 غربت و غم، گویی از یک مایه‌اند
 آفتاب عشق را همسایه‌اند
 غم اگر چون کوه شد، جایش کجاست
 در کدامین سینه درد آشناست؟
 گر چه می‌دانید از من بشنوید
 پاسخی از لفظ روشن بشنوید
 نی، غلط گفتم که لفظ اینجا کم است
 پیش آن دریای معنا، یک نم است
 لفظ اگر، دریاست، کم می‌آورد
 عقل هم، کی ره به جایی می‌برد
 حرف و گفت و صوت را برهم زنید
 تا که بی این هر سه، زان غم دم زنید
 عشق اگر یک دم نهد پا در میان
 سرافراز آیم، برون زین امتحان
 باده نابم دهد مستم کند

نیست چون گشتم ز خود، هستم کند
 تا در آن حال از غمش چون دم ز نم
 می توانم، شعله در عالم ز نم
 کیست او، کاین روزها، دلخسته است؟
 پیش زهرای دلش، بنشسته است؟
 کیست در آن خانه در سوخته؟
 چشم در چشمان عشقش دوخته؟
 اشک او آرام می آید فرود؟
 کیست آن مرد غم آن تنها ترین؟
 کیست او، کاین روزها در بستر است؟
 و آن گلی کاین روزها می پژمرد؟
 یا علی ما جمله محزون توایم
 چشم را از اشک پر نم می کنیم
 خیس می ریزد، بر آن روی کبود؟
 از فراق یار خود شیداترین؟
 پیکرش، مجروح دیوار و در است؟
 بهر آن تنها ترین، غم می خورد؟
 در جنون عشق، مجنون توایم
 لختی از بار غمت کم می کنیم
 از تو غفلت کردن از خود غافلست
 با غمت، سر بردن اما خوشدلیست
 در غمت ما نو بهار گریه ایم
 چشمه چشمه بی قرار گریه ایم
 یا علی تا غربتت ما را ببر
 تا به مظلومیت ما را ببر
 برق مهرت زد که خاکستر شدیم
 زیر باران نگاهت تر شدیم
 دل، ترا دادیم و غم صاحب شدیم
 از رموز عشق، پر مطلب شدیم
 از جنون آباد عشقت سر زدیم
 سر برون از لاک بال و پر زدیم
 شوق تو، در ما سلیمانی کند
 روح ما را، عشق در مانی کند

در غمت ما را شریک خود بدان
 در کنار بستر زهرا بمان
 آمدیمت تا تسلایت دهیم
 دل تسلا، بهر زهرایت دهیم
 آمدیمت تا رواق خانهات
 با دلی در عاشقی، دیوانهات
 بغض داریم و شبیه دق شدیم
 چون ترا، ما از ازل عاشق شدیم
 سینه ما را در آنجا کاشتند
 عشق، پاشیدند و غم برداشتند
 با تو چون بودیم، بالایی شدیم
 لافتی گفتیم و الایی شدیم
 پیش پایت چک چک اشک غمیم
 زخم غربت داری و ما مرهمیم
 در غم تو، عید را بگذاشتیم
 بیرق سرخ و سیاه افراشتیم
 ما که این الفاطمیون توایم
 عید را امسال دلخون توایم
 سفره‌های هفت سین را تا زدیم
 بر رسوم امسال پشت پا زدیم
 یا علی ما عید را شیون کنیم
 رخت ماتم جای شادی تن کنیم
 عیش را در این عزا سر می‌بریم
 پای یاس خانهات غم می‌خوریم
 عید را امسال می‌جوشیم ما
 جای شربت، بغض می‌نوشیم ما
 نیست بر لبهای ما لبخند عیش
 عید ما بوی مُحَرَّم می‌دهد
 نیستیم امسال ما پابند عیش
 قلب ما را یک نفر دم می‌دهد
 هر طرف گلبانک ماتم می‌زنیم
 شهر را رنگ مُحَرَّم می‌زنیم
 کوچه‌ها یکسر سیه پوشت شوند

بلبلانِ ناله همدوشت شوند
 نسترن‌ها با تو شیون می‌کنند
 خاک بر سر، سرو و سوسن می‌کنند
 در غمت اسب عزا را زین کنیم
 تکیه را با نوحه‌ها، آذین کنیم
 ما به زیر با راین غم، تا شدیم
 چون تو، بی‌زهرا، تک و تنها شدیم
 در گلو، افغان ما گل می‌کند
 بغض ما فریاد بلبل می‌کند
 بر مسیح گریه‌های بی‌شمار
 مریم دل‌های ما شد باردار
 یا علی، ما چون تو گرم ناله‌ایم
 جانگداز هجر، هجده ساله‌ایم
 سینه را رنگ شقایق می‌زنیم
 سرخ می‌نالیم و هق هق می‌زنیم
 غمگسار بی‌کسی‌های توایم
 خون دل از دلواپسی‌های توایم
 گوش ما را یا علی چون چاه گیر
 با شکوه راز خود همراه گیر
 یا علی با ما بگو اسرار را
 ماجرای آن در و دیوار را
 از چه میخ در حکایت می‌کند؟
 از کدام آتش شکایت می‌کند؟
 قامت خم گشته را تفسیر چیست؟
 با طنابی بستن یک شیر چیست؟
 ماجرای چادر خاکی بگو
 زان قساوتها و هتاکی بگو
 ماجرای نامه و رد فدک
 کوچه و سیلی، لگد کوب و کتک
 گر چه زین غمها، ز پا افتاده‌ایم
 با تو در تشییع یاس آماده‌ایم
 دوش می‌گیریم، نعش لاله را
 می‌بریم از خانه، هجده ساله را

(محمد قدسی)

نو بهار غم

رسید عید و به جای نشاط آمد غم
 عزا و عیش و در این نو بهار شد مدغم
 به جای جامه نو شیعیان به بر کردند
 در این طلعه‌ی نوروز جامه‌ی ماتم
 رسید هم‌ره ایام فاطمیه بهار
 به چشم فاطمیون غم‌فزا است این موسم
 تمام اهل ولا می‌کشند ناله ز دل
 ز داغ نور دو چشم پیمبر خاتم
 سزد که از ره اخلاص همچو ابر بهار
 برای فاطمه گریند مردم عالم
 بهار آمد (امینی) ولی نشد دل شاد
 برای آنکه نشاط است با عزا توام
 (اسدالله امینی)

تقویم عمر یاس

امشب ردیف شد غزلم با نمی شود
 یا می شود تمام کنم یا نمی شود
 عید است و در چمن خبری از نشاط نیست
 یعنی بهار گل ز گلش وا نمی شود
 عید است و ابرهای جهان گریه می کنند
 عالم برای فاطمه پروانه می شود (*)
 زخمیست داغ فاطمه بر سینه‌ی علی
 زخمی که هیچ گاه مداوا نمی شود
 تنها نه هستی علی از دست رفته است
 هستی بدون فاطمه معنا نمی شود
 لا خیرَ بعدَ فاطمه هم بی حساب نیست
 یعنی کسی برای تو زهرا نمی شود
 تقویم عمر یاس تو هجده بهار داشت
 این راز مبهمیست که افشا نمی شود
 این گنج تا قیام قیامت نهفته است

این قبر گوهریست که پیدا نمی‌شود
 باور کنید حکم گذرنامه بهشت
 الا به دست فاطمه امضاء نمی‌شود
 دوزخ کنار می‌کشد از نام پاک او
 آتش حریف دختر طاها نمی‌شود
 امیدوار، روز قیامت به دست کیست
 چشمی که در عزای تو دریا نمی‌شود
 برگرد یاس پرپر گلخانه‌ی رسول
 در سینه‌ی علی غم تو جا نمی‌شود
 امشب سپیده سر زد و روشن نشد چراغ
 از گوشه بقیع علی پا نمی‌شود
 عباس شاهزیدی (خروش اصفهانی)
 (* قافیه آوایی)

مرا با بهار کاری نیست

دل مرا ز غم ای شیعیان بهاری نیست
 مرا ز غصه کنون با بهار کاری نیست
 بپا شده است به عالم عزای دخت نبی
 که شیعه را به دل از این عزای قرار نیست
 شکستن در و آن حرمت حریم رسول
 به یاد آمد و بر اشکم اختیاری نیست
 همیشه در همه جا حضرت علی می‌گفت
 مرا چو فاطمه یاری و غمگساری نیست
 چو دیده‌ی حسنین و علی و زینب، آه
 برای دخت نبی چشم اشکباری نیست
 چگونه عید بگیرم کنون که چون مهدی
 ز داغ فاطمه محزون و سوگواری نیست
 لباس مشکی خود را به تن کن ای (راضی)
 که از تو غیر عزا داری انتظاری نیست
 محمد حسن زاده (راضی اصفهانی)

چگونه عید بگیرم

دل گرفته خدایا، چگونه عید بگیرم؟

رسیده ماتم زهرا، چگونه عید بگیرم؟
 به یاد ماتم مادر، شکسته شد دل مهدی
 در این مصیبت عظمی، چگونه عید بگیرم؟
 عزیز جان پیمبر، انیس و مونس حیدر
 شدی فسرده ز غمها، چگونه عید بگیرم؟
 زدند آتش کین بر در سرای تو دو نان
 تو سوختی ز غم آنجا، چگونه عید بگیرم؟
 شدی شهیده و بعد از تو دشمنان تو گفتند
 علیست بی کس و تنها، چگونه عید بگیرم؟
 حسن ز غصه پریشان، حسین غمزده گریان
 به ناله زینب کبری، چگونه عید بگیرم؟
 محمد حسن زاده (راضی اصفهانی)

یاس کبود

قطعه

در این بهار که با فاطمیه گشته قرین
 نسیم و سبزه و گل سو گوار فاطمه‌اند
 فقط نه یاس لباس کبود کرده به تن
 که لاله‌های جهان داغدار فاطمه‌اند
 کبوتران حرم سر به زیر پر، خاموش
 چو بلبلان چمن غمگسار فاطمه‌اند
 به قطره قطره شب‌نم چو بنگری بینی
 که شاخه شاخه‌ی گل اشکبار فاطمه‌اند
 ز جان و دل همه‌ی شیعیان به شور و نوا
 بیاد رنج و غم بی‌شمار فاطمه‌اند
 (سخا) سعادت عالم نصیب آنها نیست
 که عاشق علی و دو ستار فاطمه‌اند

در مدار چرخ

نوروز جم که باده به جام و سبوی ماست
 بلبل به نغمه بر سر گل نوحه گر چراست
 در چشم غنچه اشک و ز غم لاله سینه چاک
 از سوز داغ ناله‌ی مولا که بی صداست

گر چه بهار فصل غدیر خم و جم است
 اما خزان نور دل ختم انبیاست
 زهرا شبی ز داغ پدر دیده بر نیست
 حیران مدینه بار دگر در غم و عزاست
 دست عدو گلی ز گلستان جان گرفت
 در باغ دل عزای گل و غنچه‌اش به پاست
 یکسو حسن به گریه و سوی دگر حسین
 زینب به ناله همدم گلها و لاله هاست
 توأم چو شد بهار و خزان در مدار چرخ
 گویا محرمی دگر و شام نینواست
 چنگی دگر به چنگ و به دف پنجه‌ای مزین
 جن و ملک به ماتم و عالم عزا سراسر است
 (شائق) به جای جامه اطلس سیه بیوش
 ایام فاطمیه که صاحب عزا خداست
 حسن احمدی (شائق)

کفو حیدر

عید نوروز آمد و دل ماتمی دیگر گرفت
 ماتمی از بهر کفو حیدر صفدر گرفت
 شد مقارن عید نوروز و عزای فاطمه
 زین تقارن جامعه نیلی جهان در بر گرفت
 گر چه دارد احترام این عید در نزد همه
 باید اکنون ماتم فرزندان پیغمبر گرفت
 فاطمیون را نباشد شادمانی این بهار
 چون که داغ فاطمه آفاق سر تا سر گرفت
 بر در بیت الشرف چون دشمنان آتش زدند
 از شرار آن دل اهل ولا آذر گرفت
 هم حسین و هم حسن گشتند گریان و پریش
 دست چون دیدند بر پهلوی خود مادر گرفت
 تهنیت نه، تسلیت گوید بر هم شیعیان
 ز آنکه عالم را غم صدیقه اطهر گرفت
 گر چه (عبدی) عید نوروز است و وقت شاد است
 این زمان باید عزای عصمت داور گرفت

نوروز علی عبد الهی رهنانی (عبدی)
 تقارن فاطمیه و نوروز
 شیعیان عید آمد و این عید توأم با عزاست
 فاطمیه آمد و در هر کجا غوغا به پاست
 از برای شیعیان امسال هرگز عید نیست
 چون عزای دختر خیر البشر، خیر النساست
 ای عزاداران عزای فاطمه بر پا کنید
 مهدی صاحب زمان در این عزا صاحب عزاست
 فاطمیه همزمان گردید با فصل بهار
 جای تبریک و تحیت تسلیت گفتن بجاست
 جای رخت شادمانی رخت غم بر تن کنید
 بزم شادی و طرب بر پا نمودن نابجاست
 مادر سادات را کشتند از راه ستم
 سر به سر عالم از این جور و جفا ماتم سراسر
 ای (فریور) هر کسی در راه حق کوشش کند
 اجر و مزد او به روز حشر در نزد خداست
 (محمد علی فریور)

نوروز در محاق

به پاس حرمت زهرا شما در این نوروز
 کنید مجلس ماتم به پا در این نوروز
 به محض پاس شعائر کنید از دل و جان
 سخن ز عید و بهاران رها در این نوروز
 به تن کنید و به گردن چو ما بیاویزید
 لباس ماتم و شال عزا در این نوروز
 سخن ز عسرت و شادی مگوی و محزون باش
 برای حضرت خیر النسا در این نوروز
 مگر که نیست مدینه ز داغ لاله غمین
 گذر به دشت و دمن‌ها چرا در این نوروز؟
 برای آن ستمی کز جفا به فاطمه شد
 بنال تا که توانی دلا در این نوروز
 ز شور ساز مخالف از آن حجازی‌ها
 بدل به نغمه غم شد نوا در این نوروز

بیار ابر بهاران و سیل جاری کن
 به سان دیده مولای ما در این نوروز
 لب از طراوت و شادی ببند ای (آذین)
 زبان واژه به مویه گشا در این نوروز
 سید مرتضی منصور (آذین اصفهانی)

رباعی

برای یوسف فاطمه

ای دوست رخ تو لاله‌زار است مرا
 با باغ و گل و چمن چکار است مرا
 گلچهره من نقاب بردار ز رخ
 دیدار تو بهتر از بهار است مرا

رباعیات نوروز در محاق

تا داغ غمی...

تا داغ غمی سراغ دارد دل ما
 کی حسرت سیر باغ دارد دل ما
 گل می‌دمد از باغ و بهار است ولی
 صد داغ بروی داغ دارد دل ما
 (قیصر اصفهانی)

کنون که فصل...

کنون که فصل عزا هست و نیست دلها شاد
 به پاس حرمت دخت رسول مهر و وداد
 روی چو دیدن احباب ای برادر من
 نگاه درازبان و مگو مبارک باد
 (قائمی زمان آبادی)

امسال بهار غرق...

امسال بهار غرق ماتم باشد
 نوروز به فاطمیه توأم باشد

کی شاد دل شیعه شود از نوروز
وقتی که دل علی پر از غم باشد
(محمد علی فریور)

سرفصل بهار و...

سرفصل بهار و عید ما آمده است
لازم همه را عیش و صفا آمده است
اما ز غم شهادت فاطمه، دل
آشفته و مرثیه سرا آمده است
(ناظر نائینی) (ناظر)

سرفصل بهار روی...

سرفصل بهار روی گلگون داریم
لب تشنه عیشم و دلی خون داریم
الحال ز داغ فاطمه آه و فغان
ما غمزدگان فاطمیون داریم
(ناظر نائینی)

تا خون جگر...

تا خون جگر به جام ما می باشد
شادی و طرب حرام ما می باشد
بر کام دل کسی نمی آید خوش
عیدی که مقارن عزا می باشد
(قیصر اصفهانی)

عید است و...

عید است و گل و بهار من پژمرده
در ماتم زهرای جوان افسرده
با وا شدن شکوفه‌های گل یاس
یاد آیدم از آن رخ سیلی خورده
(قیصر اصفهانی)

امسال بهار یاد...

امسال بهار یاد پاییز کنیم
 خون گریه از این داغ غم‌انگیز کنیم
 از شادی و تبریک به هم گفتن‌ها
 شرط ادب اینست که پرهیز کنیم
 (قیصر اصفهانی)

این مژده که...

این مژده که گل دهد بهار آمده است
 شادی و طرب ز نو به بار آمده است
 تأثیر به حال فاطمیون نکند
 زیرا که قرین با غم یار آمده است
 (قیصر اصفهانی)

ما دلشدگان حاجت...

ما دلشدگان حاجت تأیید نداریم
 یک ذره در این مسأله تردید نداریم
 با آن که شده فصل گل لاله ولیکن
 از بهر غم یاس علی عید نداریم
 (آذین اصفهانی)

[نوحه]**نوحه [۱]**

عید ما امسال توأم با عزاست
 فاطمیه موسم شور و نواست
 جابه جای خطه ایران زمین
 زین مصیبت خیمه ماتم به پاست
 در عزای زهره زهرا بتول
 هر کجا رو می کنی ماتم سراسر است
 عید ما امسال توأم با عزاست
 فاطمیه موسم شور و نواست

شیعیان رخت عزا در بر کنید
 از سرشک دیده دامن تر کنید
 پا به پای مهدی صاحب زمان
 ناله‌ای جانکاه از دل سر کنید
 بر عزاداران بود عشرت حرام
 خون به جای باده در ساغر کنید
 عید ما امسال توأم با عزاست
 فاطمیه موسم شور و نواست
 با عزا توأم شده نوروز ما
 خیزد از دل ناله‌ی جانسوز ما
 در غم زهرای اطهر این زمان
 تیره همچون شام گشته روز ما
 جای آن دارد که خاکستر شود
 عالمی از آه عالم سوز ما
 عید ما امسال توأم با عزاست
 فاطمیه موسم شور و نواست
 قیصر اصفهانی

نوحه [۲]

از عید و از بهار با ما سخن مگو
 از باغ و لاله‌زار با ما سخن مگو
 ای دل به سوگ او جز ناله سر مکن
 جز درد و حال زار با ما سخن مگو
 لبخند دلنشین، باشد حرام ما
 در سوگ فاطمه خون شد به کام ما
 تا فاطمیه با نوروز شد قرین
 دل‌های شیعیان از غصه شد حزین
 بانک عزا عزا آید به گوش جان
 خیزد شرار غم از آه آتشین
 لبخند دلنشین، باشد حرام ما
 در سوگ فاطمه خون شد به کام ما
 زد لشکر خزان راه بهار عشق
 ماتم سرا شده شهر و دیار عشق

ای دیده گریه کن بر دشت لاله گون
 ای ابر غم ببار خون بر مزار عشق
 لبخند دلنشین، باشد حرام ما
 در سوگ فاطمه خون شد به کام ما
 چون شد که فر و دین گردیده غم‌فزا
 چون شد که شهر ما گردیده غمسرا
 هان فاطمیه است ای دیده خون ببار
 هر کس حسینی است گرید در این عزا
 لبخند دلنشین، باشد حرام ما
 در سوگ فاطمه خون شد به کام ما
 قیصر اصفهانی

نوحه [۳]

عید آمد و دلها پر از شور و نوا شد
 توأم نوای شادی ما با عزا شد
 ای و مصیبت زهرای اطهر
 گشته شهید از جور ستمگر
 عید آمده است و شیعیان با دیده تر
 گشته عزادار از غم زهرای اطهر
 زار و پریشان می‌زنند از غصه بر سر
 در کوی و برزن محفل ماتم بپاشد
 ای و مصیبت زهرای اطهر
 گشته شهید از جور ستمگر
 شد فاطمیه همزمان با عید نوروز
 سوزد دل اهل ولا زان داغ جانسوز
 داد از جفای ملحدان آتش افروز
 ز آنان به فرزند پیمبر این جفا شد
 ای و مصیبت زهرای اطهر
 گشته شهید از جور ستمگر
 عیدست و دل با ماتم و محنت قرین است
 هر دل در اینجا از غم زهرا حزین است
 آری پیام شیعه بر عالم چنین است
 گرید که مظلوم از جهان خیرالنساء شد

ای و مصیبت زهرای اطهر
 گشته شهید از جور ستمگر
 از بهر زهرا شیعیان زاری نماید
 خون جگر در ماتمش جاری نماید
 از داغ جانسوزش عزاداری نماید
 زهرا شهید از کینه قوم دغا شد
 ای و مصیبت زهرای اطهر
 گشته شهید از جور ستمگر
 (ناظر نائینی)

سپاس

وظیفه مندم از حضرت حجت الاسلام و المسلمین جناب استاد علی اکبر مهدی پور به خاطر مقاله عالمانه‌ای که مرقوم فرمودند و همچنین از شاعران بزرگواری که ما را در این امر یاری نمودند تشکر و قدردانی نموده. توفیق، سلامت و سعادت همگان را از خداوند متعال مسألت می‌نمایم.

اصفهان

علیرضا مهر پرور

پی‌نوشت

- (۱). سوره توبه، آیه ۳۷
- (۲). بیرونی، الآثار الباقیه، ص ۳۹
- (۳). همان، ص ۲۶۷؛ دهخدا، لغتنامه، حرف ن، ص ۸۷۲
- (۴). دهخدا، همان
- (۵). شیرازی، فرهنگ جهانگیری، ج ۲، ص ۲۱۸
- (۶). بیرونی، الآثار الباقیه، ص ۲۶۵
- (۷). همان
- (۸). همان، ص ۲۷۳
- (۹). همان، ص ۲۶۵
- (۱۰). علامه مجلسی، بحار الأنوار، ج ۵۹، ص ۱۱۹
- (۱۱). بیرونی، همان، ص ۲۶۶
- (۱۲). مجلسی، همان، ص ۱۲۰
- (۱۳). همان
- (۱۴). شیخ طوسی، مصباح المتهدجد، ص ۷۳۶
- (۱۵). مجلسی، بحار الأنوار، ج ۵۹، ص ۱۱۹

- (۱۶). همان
- (۱۷). همان، ص ۱۲۰
- (۱۸). ابن قُلوویه، کامل الزیارات، ص ۶۲، باب ۱۷، ح ۹
- (۱۹). علی بن ابراهیم، تفسیر قمی، ج ۱، ص ۲۲۲، ذیل آیه ۱۵۹ از سوره انعام
- (۲۰). شیخ طوسی، کتاب الغیبه، ص ۳۴۷
- (۲۱). همو، اختیار معرفه الرجال، ص ۳۷۷، ج ۷۰۷
- (۲۲). آیت الله خویی، معجم رجال الحدیث، ج ۱۸، ۲۳۹
- (۲۳). کشی، ص ۳۷۸، ح ۷۰۸
- (۲۴). خویی، همان.
- (۲۵). کشی، ص ۳۸۰، ح ۷۱۲
- (۲۶). خویی، همان، ص ۲۴۲
- (۲۷). ابن شهر آشوب، المناقب، ج ۴، ص ۳۴۴
- (۲۸). مجلسی، بحار الأنوار، ج ۵۹، ص ۱۰۰
- (۲۹). همان، ص ۱۰۱
- (۳۰). میلانی، نوروز، ص ۳۶ - ۴۲
- (۳۱). ابن فارس، معجم مقاییس اللغه، ج ۵، ص ۳۰۱
- (۳۲). خلیل، ترتیب کتاب العین، ص ۷۵۵
- (۳۳). ابن منظور، لسان العرب، ج ۱۳، ص ۳۸
- (۳۴). محمد شفیق غربال، الموسوعه العربیه المیسره، ص ۱۳۴۹
- (۳۵). کلینی، اصول کافی، ج ۱، ص ۴۵۸
- (۳۶). همان
- (۳۷). همان
- (۳۸). بخاری، صحیح بخاری، ج ۴، ص ۹۶
- (۳۹). همان، ج ۵، ص ۱۷۷
- (۴۰). خزاز، کفایه الأثر، ص ۶۵؛ دولابی، الذریه الطاهره، ص ۱۵۲، ح ۱۹۹؛ طبری، إغلام الوری، ج ۱، ص ۳۰۰
- (۴۱). شیخ طوسی، مضباح المتهجد، ص ۷۹۳؛ طبری، دلائل الامامه، ص ۱۳۴، ح ۴۳؛ سید ابن طاووس، اقبال الاعمال، ج ۳، ص ۱۶۱
- (۴۲). ابن حجر، الصواعق المحرقة، ص ۱۵۰
- (۴۳). طبری امامی، دلائل الامامه، ص ۱۰۶
- (۴۴). شیخ طوسی، الأمالی، ص ۶۶۸، ح ۱۳۹۹
- (۴۵). سبط ابن جوزی، تذکره‌ی الخواص، ج ۲، ص ۳۳۴
- (۴۶). طبرانی، معجم کبیر، ج ۱، ص ۱۰۸
- (۴۷). إزبیلی، کشف الغمّه، ج ۱، ص ۴۵۳